

Dr. Jan van Dulleman:

Toespraak opening tentoonstelling Van KNIL militair tot meester architect.

Dames en Heren,

Maria en ik willen u vandaag hartelijk dank zeggen voor uw komst naar het prachtige Bronbeek. Speciaal welkom aan alle familieleden, waaronder Nachita, de laatste nog levende dochter van Charles Schoemaker en alle familie van Richard Schoemaker.

Als het openbare gesprek over de koloniale tijd gaat is het palet vaak negatief gekleurd. Het lijkt er soms zelfs op dat men denkt dat alle mensen die naar de koloniën zijn gegaan dat met verkeerde bedoelingen hebben gedaan en dat er niets goeds of moois is gebeurt.

Nu denk ik dat er vandaag onder u mensen zijn die wel eens een bezoek hebben gebracht aan Rome, Florence of Venetië. Laten we in daarbij dan bedenken dat de prachtige kunst die daar te zien is tot stand kwam onder het bewind van o.a. Cosimo Primo, een niets ontziende en harde heerser.

Terug naar deze tijd. Wij willen graag laten zien dat er ook iets moois in de koloniale periode is ontstaan. We openen vandaag een unieke tentoonstelling met unieke foto's en unieke voorwerpen, een primeur, de eerste solo tentoonstelling van de gebroeders Charles en Richard Schoemaker in Nederland. Dat dit mogelijk is, danken we vooral aan de bruikleengevers die wij voor hun enthousiaste medewerking veel dank verschuldigd zijn.

Het is dit jaar al weer 30 jaar geleden dat ik in aanraking ben gekomen met het Indische bouwen. Tijdens mijn kandidaatsexamen liet mijn hoogleraar mij een foto zien van Villa Isola met de inmiddels beroemde woorden: Dit is Nederlandse Architectuur en we weten hier niets van.

In de jaren van studie daarvoor had ik niets gehoord over het bouwen van de Hollanders in de koloniën. De koloniën speelden überhaupt geen rol in de colleges kunstgeschiedenis in Leiden. De bouwkunst uit de kolonie werd toen niet gezien maar maakt inmiddels deel uit van wat Unesco noemt The Shared Build Heritage, maar het blijft, ik heb het woord al een paar keer gebruikt, Koloniale Architectuur omdat het in de Koloniale periode is ontstaan. En laten we wel wezen, De Koloniale Staat was wereldwijd de normale situatie van 1938. Vandaar de titel van deze tentoonstelling.

Nu 30 jaar verder is het beeld veranderd, nadat er aanvankelijk bijna niets aan informatie te vinden was, heeft mijn onderzoek uiteindelijk een schat aan informatie en objecten opgeleverd en er komt nog steeds nieuw materiaal bij. Ik sluit dan ook niet uit dat er nog nieuw materiaal aan deze expositie wordt toegevoegd. Het begint er zelfs op te lijken dat Charles en Richard Schoemaker straks de best gedocumenteerde architecten zijn uit het voormalig Nederlands-Indië. Dat is heel bijzonder want het echte archief van Charles, zijn huis aan de Van Galenweg in Bandoeng, is in 1946 tot de grond toe afgebrand. Vooral Charles begint al een echte VIP te worden die veel aandacht krijgt en dat is niet onterecht. Ik hoop dat u dat met ons eens zal zijn als u straks de tentoonstelling heeft gezien.

Na de oorlog en soevereiniteitsoverdracht is vervolgens ook nog veel informatie verdwenen, verbrand of gewoon weggegooid. Zo ziet u straks o.a. een blauwdruk van Hotel Preanger die is bewaard gebleven omdat hij als pakpapier is gebruikt.

Gelukkig is er tegenwoordig wel veel meer belangstelling voor het gebouwde erfgoed in de voormalige koloniën, ook onder de jongere mensen en architecten in Indonesië

De opmaat voor deze tentoonstelling was een kleinere expositie in het Erasmushuis in Jakarta in 2011, opgezet naar aanleiding van het publiceren van de handelsuitgave van mijn proefschrift: Tropical Modernity. Toen nog voornamelijk gewijd aan Charles Schoemaker. De tentoonstelling die u straks gaat zien is ruim twee keer zo groot en nu is er ook de welverdiende aandacht voor zijn jongere broer Richard. Het boek Tropical Modernity is hier vandaag te koop voor de ongelofelijk lage prijs van € 20, u heeft zelfs de kans een gesigneerd exemplaar te bemachtigen.

Bronbeek is de gepaste omgeving voor de gebroeders Schoemaker. Ze zijn hun carrière als KNIL militair begonnen. Als derde generatie in Nederlands Indië voelden zij zich aldaar zeer thuis. Deze plek bood hen de kans om hun uitzonderlijk talent tot uiting te brengen. Knil militairen als architect, dat paste maar al te goed in het pragmatische Indië, hoe goedkoper hoe beter, echt Hollands! Dat dan weer wel.

De vrouw van Richard, we hebben net nog een door Richard geschilderd portret van haar aan de tentoonstelling toegevoegd, vond dat haar man alleen geschikt was voor het maken van Bunkers. Het Paleis voor de legercommandant heeft daar wel iets van weg. Maar op de tentoonstelling ziet u ook blauwdrukjes van een alternatief ontwerp dat aanzienlijk minder streng van opzet is.

Het militaire straalt ook af van Villa Isola. Mijn eerste associatie was het oorlogsschip dat door de golven ploegt.

Het ontbrak de heren niet aan doorzettingsvermogen. Aan het eind van hun carrière als professors waren zij al bezig om in Bandoeng een nieuw bouwtechnisch bedrijf op te richten. De oorlog kwam jammer genoeg tussen beide.

Tijdens de Semarangdag in 2014 werden wij door Adrienne Zuiderweg in contact gebracht met Hans van den Akker, conservator van Museum Bronbeek. Hij was meteen enthousiast en nu staan we hier.

Dames en heren, wij hopen dat u straks zult genieten van een mooie tentoonstelling die wij allen maar hebben kunnen maken dankzij de genereuze bruikleengevers, Hans Sniijders die de schitterende maquettes heeft gebouwd en de inzet van de medewerkers en vrijwilligers van Museum Bronbeek: Hans, Piet, Robert, Emiel, PaulJac en alle anderen heel veel dank.

Maar bovenal wil ik Maria bedanken, zij is mijn inspiratiebron en zonder haar had ik dit werk nooit kunnen volbrengen.

Na de inleiding op de tentoonstelling door Ben de Vries zullen Maria en Nachita, de dochter van Charles, de openingshandeling verrichten.

Dr. Jan van Dullemen